

Krise pohledem zdola

Síť občanských organizací Social Watch vznikla v roce 1995 s cílem nezávislého sledování dodržování závazků přijatých na konferenci Organizace spojených národů o sociálním rozvoji v Kodani v roce 1995 a na Konferenci o ženách v Pekingu v témže roce. Na těchto konferencích bylo poprvé definováno odstranění chudoby a rovnost pohlaví jako společný celosvětový cíl – jeden z hlavních vedle míru a lidských práv.

Dalším klíčovým okamžikem bylo přijetí Miléniové deklarace a Rozvojových cílů tisíciletí na Summitu OSN v roce 2000. Zde byly stanoveny závazky k odstranění chudoby do roku 2015.

Social Watch vydává každoroční zprávy o pokroku a nedostatcích v boji proti chudobě a za rovnost mužů a žen (většina lidí žijících v chudobě jsou ženy). Výroční zprávy se staly první stálou monitorovací iniciativou v oblasti sociálního rozvoje a rovnosti pohlaví na národní úrovni a poprvé spojily tato dvě témata v nadnárodním měřítku.

Cílem zpráv je posilovat občanskou společnost a místní komunity tím, že je aktivitám a kampaním, které již probíhají na národní úrovni, dodán mezinárodní rozměr. V současné době existují národní koalice sítě Social Watch ve více než 70 zemích po celém světě, kde upozorňují vlády na jejich závazky a přispívají k řešení sociálních konfliktů alternativními návrhy založenými na odborných analýzách situace.

Patnáctá mezinárodní zpráva koalice Social Watch, která vychází i v české zkrácené verzi, shrnuje základní problémy, s nimiž jsme se potýkali v roce 2009. Tím největším zůstává stále extrémní chudoba. V roce 2008 se státníci shodli, že 1,4 miliardy lidí – většinou dívky a ženy – žije v extrémní chudobě. Světová banka, která byla zdrojem těchto informací, přitom již v lednu 2009 upozorňovala na to, že dalších 64 milionů lidí se pod hranici chudoby dostane do konce roku 2010, a to v důsledku světové krize.

Přitom je zřejmé, že chudoba není měřitelná jen výší příjmu, ale jedná se o komplexní a mnohavrstevný problém. Patří sem bezpochyby možnost přístupu pro nejchudší ke zdravotnickým službám a minimálnímu bydlení, ale i takové základní věci, jako je přístup k pitné vodě či hygienickým zařízením, nejobyčejnějším lékům a neškodlivému životnímu prostředí.

Naplnění Rozvojových cílů tisíciletí se od nadměru optimistického počátku potýkalo s problémy. Na prahu poslední třetiny vidíme, že jejich splnění je v nedohlednu.

V poslední dekádě musel svět čelit několika krizím, které se ovšem týkaly především rozvíjejících se zemí. Ta poslední však vznikla v nejrozvinutějších státech a o to drtivější byly její dopady. Obrovské státní dotace do bankovního sektoru a automobilového průmyslu odčerpaly enormní prostředky z veřejných rozpočtů. Místo aby byla nastolena kontrola neodpovědného bankovníctví, umožnily mu státní subvence a akumulace kapitálu v rukou spekulantů roztočit znova kola kasino-kapitalismu. Místo zvýšené odpovědnosti jsme svědky dalších krizí způsobených dalšími „hrami“ na akciových a peněžních trzích.

Ačkolí je jasné, kdo krizi způsobil, „trest“ za ni má dopadnout na nejchudší. Slouží jako záminka pro radikální škrt v oblasti sociálních a zdravotních výdajů i pro demontáž sociálního státu. Úspory dopadají i na malé a střední podniky a vedou k další monopolizaci světové ekonomiky.

Záchranné balíčky ve výši několika desetitisíců miliard, které státy nalily do krachujících bank, vyvrací tvrzení, že není dostatek finančních zdrojů na boj s extrémní chudobou ve světě či na potírání sociálních a zdravotních problémů na národních úrovních. Tyto částky by stačily k naplnění Rozvojových cílů tisíciletí několikrát. Je zřejmé, že jde tedy jen o politické rozhodnutí, zda budeme podporovat ty nejpotřebnější a stabilizovat světovou i národní ekonomiku, nebo jestli budeme z peněz daňových poplatníků sponzorovat ty nejbohatší a nejméně odpovědné.

Podobné je to i se zbrojními výdaji. V roce 2000 se vedoucí představitelé všech států světa zavázali k „nastolení spravedlivého a trvalého míru na celém světě“. Od té doby však vzrostly výdaje na zbrojení patnáctkrát. Za stejnou dobu se prostředky na rozvojovou spolupráci s nejchudšími zeměmi světa navýšily o pouhých 49 % a zůstávají tak hluboko pod slibem, který bohaté země včetně té naší daly již v sedmdesátých letech a od té doby ho několikrát zopakovaly.

I na nás dopadla krize a takzvané sociální reformy mají šetřit na těch nejpotřebnějších, zatímco ti bohatí a mocní si dál porcují státní i komunální rozpočty ve svůj prospěch. Společnost se rozděluje, narůstá xenofobie a rasistické jednání, které se stává pomalu i součástí oficiální politiky. Místo toho, aby se kritika obracela k těm, kteří naše problémy způsobili, narůstá hněv proti skupinám, které jsou na tom hůře. Šetřit na nich znamená nejen minimální přínos pro státní pokladnu, ale především vede k dalšímu vzrůstu napětí ve společnosti.

Krize však nemusí být jen tragédií, ale i poučením a novým východiskem. Je třeba hledat nové cesty, nová řešení. Pamatovat také na to, že žádné ideální řešení neexistuje. Vycházet z konkrétní situace a potřeby. Učit se z úspěchů jiných a pamatovat na krachy těch, kteří nám byli donedávna dávaní za vzor. A především je nutné dát prostor občanům, zapojit je do rozhodovacích procesů a umožnit jim plnou participaci na veřejném životě.

Zpráva Social Watch je hlasem zdola. Hlasem občanů, kteří se zabývají analýzou situace, v níž reálně žijí, pracují, vychovávají své děti a setkávají se s lidmi z nejrůznějších společenských vrstev. Její mezinárodní kontext umožňuje srovnání a snad může i přispět k hledání nových cest na úrovni občanské i politické. ■

Členy české koalice jsou:

Ekumenická akademie Praha
Centrum globálních studií AV ČR a UK
Gender & sociologie SOU AV ČR
Gender studies
Fórum 50 %
Trast pro ekonomiku a společnost
NESEHNUTÍ
Masarykova demokratická akademie